

V obrambo.

II.

Od nobenega stanu ne zahtevajo ljudje toliko kakor od učiteljskega. Šolske oblasti hočejo, da bodi vsak izmed nas učitelj v najplemenitejšem pomenu te besede, pedagog in metodik, kakršnega si ni misliti popolnejšega pod solncem. Popolnega človeka pa ni na vsem širokem svetu. Kvečjemu so popolni v lastni domišljiji tisti ljudje, ki sodijo kranjsko učiteljstvo. Glave nosijo pokonci, in obdaja jih blesk petošolske zaljubljenosti v samega sebe. Takim glavam se seveda ne more klanjati nihče, kdor ne kramari s svojo pedagoško vedo in metodiško spretnostjo.

Kdor kramari z njima in ju vlačí na veliki trg kot trgovec svoje blago, ta prezira in ne umeva resne in plemenite strani vzgoje in pouka. Ta je takorekoč slab obrtnik, ki mu je treba glasne reklame, da pride njegovo blago vsaj do navideznega kredita.

Ker imata vzgoja in pouk opraviti z nevidnim materialom, z dušami otrok, da jih pol olikata, pol prepojita z znanostjo, zbudita speče sile, pomagata individualnosti do izrazovite samostojnosti ter tako ustvarita svojega človeka, ki misli s svojo glavo in čuti s svojim srcem, je jasno, da je treba pri vzgoji in pouku največje pazljivosti, vestnega študiranja vsakega posameznega otroka dušnih in fizičnih zmožnosti ter učitelju tiste svobode, ki mu jo rodi izkušnja, vелеvajoč mu, kako ravnaj ob tem, kako ob onem slučaju. Končno ali pa morda celo v prvi vrsti je treba učitelju uvaževati razmere, v katerih je bil otrok rojen, in razmere, v katerih mu je potekla prva, predšolska mladost. Kakor je sploh neoporečna resnica, da ustvarjajo razmere človeka, tako velja to še posebno za otroka, ki je takorekoč sad razmer, ki so ga spočele, rodile in poslale v šolo. In tu je treba učiteljevega bistrega očesa in njegovih izkušenih napotkov, da privede otroka do končnega, a splošnega smotra, ki ga zahtevata današnja vzgoja in današnji pouk: dati človeštvu človeka.

Do tega smotra drži tisoč in več potov, to že samo zaradi tega, ker imamo tisoč in več staršev v raznimi zmožnostmi, z raznimi vrlinami in napakami, torej tudi tisoč in več otrok, ki so jih rodili njihovi starši. Iz povedanega torej prihaja logiška trditev, da je šablona pri vzgoji in pouku nemogoča in nedopustna. Nadalje sklepamo lahko iz povedanega, daje treba dati učitelju svobodne roke, da mora ostati metoda prosta, zakaj metode nimamo zato, da bi z njo imponirali posamezniku, nego metodo imamo zato, da prihajamo do smotrov, ker ne sme biti tudi našim šolam glavno vprašanje, ki ga naj rešujejo, kako, temveč kaj!

In glejte! S takozvano Hubadovo dobo — in člankar v „Narodu“ jo imenuje tako! — se je začela šablona razkošno širiti po naših šolah! Šablona prihaja in uklepa učiteljevo svobodo v tesne spono. Na vrhuncu stoje danes kot nov blesteč planet na šolskem obzorju formalne stopnje, ki jih že sicirajo dolgo časa in ki že dolgo časa strašijo po naših šolah in begajo naše ljudi. Kako bi jih tudi ne begale? Saj vendar niso rokodelci, da bi z natančno prirezanimi, opiljenimi in premerjenimi kosei zlagali svetlo celoto brez pozitivne vrednosti, v večnem strahu, da stopi zdajpazdaj v šolo kak formalni stopnjar ter povpraša: „Bei welcher formalen Stufe sind sie jetzt?“ In če mu ne ve ubožec hipnega

odgovora, je že podpisana smrtna obsodba: „Sie sind nicht vorbereitet!“

Tik ob formalnih stopnjah hodijo lepo z roko v roki takozvani formulirani stavki, zakladi naših učnih slik. Formulirani stavki so brez dvoma višek moderne metodike. Če stoji zapisano: „Mačka ima glavo, trup in ude“, a če reče učenec: „Mačka ima ude, trup in glavo“, pride lahko kdo in ti reče z vso resnostjo in strogostjo: „Vaše učno postopanje je za nič — in zato je vse skupaj za nič!“

Roma locuta — causa finita!

Toda vse skupaj nič ne pomaga: tako so zamislili nekaterniki, in tako mora biti, če je potem stvar dobra ali slaba. Pa če že mora biti na vsak način tako v nižjih razredih, so take zahteve v višjih razredih popolnoma na nepravem mestu. V višjih razredih ne sme biti nobenega igranja več: to niso več otroški vrteci. Svet zahteva, da prihajajo medenj pametni ljudje, ki govorijo tako, kakor jim vелеva pamet, ki je pila v šoli iz vreleca znanosti, ki slobodno šumi po svoji strugi. Zato bi morali gledati naši nadzorniki, kake uspehe dosega učitelj ali učiteljica, uvaževati bi morali tudi njih nazore, prijazno se pomeniti z njimi, upoštevati tudi njih nasvete, ne pa trkati samo na svojo znanost in absolutno zahtevati samo to, kar se jim samim zdi dobro, česar pa še praksa ni priznala in dokazala.

Tako bi se dalo o vsem povedati še marsikaj, a v tem primeru bi treba zasukati ost „Narodovega“ člankarja proti njemu samemu in proti onim, v katerih imenu obsoja kranjsko učiteljstvo. To bi pa bilo preveč dela, in tako razpravljanje tudi ne sodi v šolsko-politiški list.

O razmerah, ki so zavlada v kranjskem šolstvu, je v letošnjem letu mnogo in odkrito pisal „Učiteljski Tovariš“. Kdor se zanima za naše šolstvo, ta je gotovo čital tudi imenovani list, ta tudi ve, da ni krivo učiteljstvo, ako stoji naše šolstvo res na tako nizki stopnji, kakor dokazujejo uradna statistična števila.

Naposled ni treba Bog ve koliko duha, da se sestavi statistična obsodba. Vsekakor pa bi treba več srca, da se odpomore največjemu zlu, ki vlada v našem šolstvu: treba bi pomagati na noge in mu dati trdnih materialnih tal! Da niso storile šolske oblasti v tem pogledu do danes prav ničesar, je več kot dognana stvar. Saj ni hotela n. pr. neka šolska oblast niti priporočiti prošnje učiteljstva za izboljšanje gmotnega stanja, kaj še, da bi začela sama v to potrebno akcijo!

In ravno kričeče pomanjkanje učiteljstva, s katerim se danes odlikuje Kranjska pred drugimi avstrijskimi kronovinama, bi morala našim šolskim oblastim odpreti oči. Odpreti bi jim moralo pa v prvi vrsti oči dejstvo, da je naše učiteljstvo malo ne skoz in skoz bolno, izčrpano, ubito. Gospod deželni šolski nadzornik vé lahko sam najbolj, kako je s to žalostno resnico, saj leži pri deželnem šolskem svetu cel kup prošenj za denarne podpore, za dopuste, ker naši ljudje zaradi prenapornega dela in nezadostnega telesnega okrepčila ter nikakršnega duševnega razvedrila, ginejo in umirajo! Jetika je med kranjskim učiteljstvom vsakdanji gost in potem še med delavstvom v ljubljanski tobakni tvornici!

In „Narodovega“ člankarja ni čisto nič sram, da sodi kranjsko učiteljstvo, živeče v takih odnošajih in delujoče po svoji najboljši volji in moči, na ta način ter mu končno še

preti s § 53. drž. šol. zakona! Nemara mu je še celo všeč, da se je s prikrajšanjem počitnic zrahljala že tako rabla vez med šolo in med domom ter se nasprotstvo zadnjega, kjer je bilo, do prve še poostrilo, mesto da bi si ga prizadevali nblaziti ter v domu zbuditi zanimanje do šole, v njem utrditi vero, da ima največ koristi pričakovati od šole, ki jo mora podpirati tudi domača vzgoja, če hočemo, da bo uspeh šolskega pouka popolen in da ne ostane po uradni sodbi kranjsko šolstvo na predzadnji stopnji.

Toda o tem o drugi priliki!

Končno mi je treba samo še konstatovati, da je skrbel „Narodov“ pisec — seveda nehote! — tudi za dobro voljo svojih čitateljev iz učiteljskih krogov. Ljubljanskemu učitelstvu namreč priporoča, naj si ustanovi svoj list, ki bi se zavzemal za povzdigo šolstva. Najbrže ne ve temeljiti ta poznavalec naših razmer, da imamo itak že tak list, ki čuje na ime „Popotnik“ in ki izhaja že štirindvajseto leto! To nam je dokaz, da je naš moč s praktično mislijo sam v Judeji in da ga navdaja vrhutega še otročje naziranje, da se ustanavljajo, pišejo in vzdržujejo listi tako, kakor se krpajo imenovani članki — otroci svojega očeta!

Tako torej stoji z našim in našega člankarja „Avgijevim hlevom!“ Gotovo je, da ga on ne izčisti. Kdor zbujala med učitelstvom gnjev in zlovoljo, ga ne priklepa nase, in v namišljenem blatu bo omahuil sam ter našel posteljo, kakršno si je postlal. Naša misel je: S pametnim ravnanjem se odstranjajo napake, s celokupnim prizadevanjem se izboljšujejo velike zasnove, absolutizem ne velja med stanom, ki ga ščiti zakon ustavne države, ki mu je zajamčena svoboda tiska in besede! Najprej pa učitelstvu, kar mu gre, potem bo z vsemi silami samo zato, za kar bi edino moralo biti. Potem se dvigne naše šolstvo do najuglednejše višine. In tudi mi!

Engelbert Gangl.

Šolske stavbe na Kranjskem.

Že v št. 20. „Učit. Tovarša“ smo rekli, da se delajo pri nas na Kranjskem načrti za šolske stavbe kaj površno. Dokazali smo to svojo trditev na načrtu za novo trirazrednico, ki naj bi se zgradila v Sostrem. Danes pa hočemo svoje dokaze razširiti z opisom drugih šol po Kranjskem, in sicer se bomo držali sedaj zgolj le na učiteljska stanovanja, ki so s prav malimi izjemami pod vso kritiko.

§ 33. zakona za uravnavo pravnih razmer učiteljstva na javnih ljudskih šolah vojvodine Kranjske z dne 29. aprila 1873 l. se glasi doslovno: Vsak šolski voditelj ima pravico do stanovanja, obstoječega iz najmanj dveh sob in potrebnih stranskih prostorov. . . Torej zakon veleval, da mora dobiti vsak voditelj šole najmanj dve sobi; in kako je v resnici? — Stanovanje obstoji navadno iz ene sobe in luknje. Pri nas torej gg. inženjerji ne poznajo razločka med sobo in kabinetom, dasi so še v dijaških letih imeli priliko, gledati sobe in stanovanja po kabinetih. Vsaka soba, da je vredna tega imena, mora imeti vsaj dvoje oken ali pa eno dvojno okno, zato pa mora biti tudi njeno razmerje glede širine in dolžine najmanj 4:5 m, kabineti pa imajo navadno le eno okno, zato pa je tudi razmerje prilično 3:5 ali celo 3:4, manjših kabinetov za stanovanje, razen

poselskih sob, pa že skoro ni najti pri novejših poslopih. Pri učiteljskih stanovanjih, zlasti po enorazrednicah in dvo-razrednicah, pa dobimo sobe, ki imajo po 20m² do 23m² in luknje po 6m² do kvečjemu po 9m². Te male luknje pa imajo potem navadno še dvoje vrat in čestokrat tudi veliko kmetiško peč. Kaj naj postavi potem učitelj, zlasti žoni, ki ima družino, v tako luknjo? Nič drugega kakor kvečjemu kako omaro in mizico, posteljnaka ne spravi več noter, ker potem ne mora odpirati obojih vrat. Prav take luknje so pa tudi kuhinje. In kje naj spi potem dekla? Ali mora res poročiti vsak učitelj kravjo deklo, ki mu bo potem opravljala tudi posejska dela? No, mi te prav radi prepuščamo vsem onim faktorjem, ki imajo in so imeli pri takih stavbah merodajen glas. Toliko glede velikosti učiteljskih stanovanj. Glede razdelitve notranjih prostorov pa navedemo tu par zgledov.

V Kokri na Gorenjskem delajo sedaj novo šol. poslopjo za enorazrednico. Ta šola ima sledeče prostore: Na južni strani je pisarnica, šolska soba in jedilna shramba, na severni strani pa učiteljevo stanovanje (ena soba, en kabinet z dvema vratama ter kuhinjo) in dvoje stranišč. Veža pa gre po sredi in loči južni trakt od severnega. Pri tej stavbi moramo hvalno omeniti voditeljevo pisarnico. To sicer ni ravno velika, vendar pa je tu, in vsak učitelj bo hvaležen inženjerju, da mu je napravil, zakaj porabil jo bo vendar tudi lahko za del stanovanja. Čestokrat se pripeti, da dobi učitelj obiske, saj imajo tudi učitelji sorodnike in prijatelje, ki jih tuptam obiščejo — in pisarnica ne bo na tem prav nič izgubila, če stoji notri posteljnjak in prenoči učitelj svoje drage, ki bi sicer ne mogli v vsi vasi dobiti prenočišča. Ta ideja dotičnega inženjerja je torej res hvale in posnemanja vredna in želeli bi bilo, da bi se taka pisarnica napravila povsod. In če bi jo uporabljal učitelj zgolj le za pisarnico, je prav umestno, zakaj nihče ne more zahtevati, da bi uradoval učitelj v svojem, že itak premajhnem stanovanju, ali pa v zadehli šolski sobi, kjer je bilo ves dan po 50 ali še mnogo več šolskih otrok in bi pobiral, zlasti v počitnicah, bolhe, ki jih je na vsaki šoli ob tem času, četudi se pridno snaži, brezštevilo.

Kar se pa tiče lege stanovanja in šolske sobe ter stranišč, je pa g. inženir vendarle napravil precejšnjo napako. Stanovanji je postavil na severno stran, kamor ne pride nikdar solnce, na južno stran pa šolsko sobo, kjer bo delalo solnce vedno sitnosti. Če se zagrnejo okna, je v šolski sobi pretemno, če se ne zagrnejo, pa sije solnce na klbpi, in otroci si kvarijo oči v obeh slučajih. Prav tako neumestno je to, da je postavil poleg kuhinje stranišča, njim nasproti pa jedilno shrambo, namesto obratno.

Poleg kuhinje naj bi bil postavil jedilno shrambo in jo zvezal s kuhinjo, to bi bilo praktično, ker bi bile vse potrebne reči za kuho takoj pri rokah, dočim se mora sedaj ponje letati iz kuhinje skozi vežo v jedilno shrambo. V kuhinji bo imel smrad iz stranišč, kadar bo odprl kuhinjsko okno, ali celo vedno, če ne bo imel zamašene luknje pri li-jaku, ki je izpeljan iz kuhinje v stranišče. To so torej nedostatki, ki kažejo precejšnjo lahkomišelnost pri risanju načrtov. Vrta nima ta šola nič. Od kmetov pa tudi ne bo mogel kupovati potrebne zelenjave, ker jo še sami zase nimajo. Moral je bo torej dobivati od daleč za drag denar.

Tudi Bukovica pri Škofji Loki dobi novo enorazrednico. Na vzhodni strani je šolska soba in kabinet za učila (2.3 m dolg, 1.5 m širok), kabinet za deklo in stranišče, na zahodni strani pa voditeljevo stanovanje, obstoječe iz 4.5 m